

A primeira impresión é a que conta.

E a primeira impresión o vela foto do voo americano de Vilalba, e o río, os ríos. Parece como si os rematásenos de descubrir, cando hoxe miramos a foto aérea equivalente, costa, nunha primeira ollada distinguir o trazo deles. Será que o cambio climático xa lles afectou, ou máis ben o cambio edificatorio, quen fai que a escala, e o impacto das novas vías de comunicación se impoñan na vista xeral da vila e o seu contorno. É como si a natureza estivese presente na imaxe do voo americano, e hoxe se dilúise entre as mans do home.

Vilalba e segundo Pedraio una *“Villa de antiguo abolengo como demuestran castillo e historia, ofrece claros aspectos de población cuidada, de buena edificación a lo largo de las carreteras, englobando algunos restos del antiguo núcleo”*¹. Distinguir hoxe ese antigo abolengo, esixiría detalle e interese na pescuda, por canto a dispersión da edificación e o viario, hoxe incompleto que arrodea a Vila se impón na foto.

Máis unha característica que se mantén, en ámbalas fotos a antiga e a contemporánea, que é *“la buena edificación a lo largo de las carreteras”* definida na foto por unha frecha máxica que parece apuntar o noroeste, como marcando o fin do mundo, entre a saída norte da N634, o sur a N119, e o este a N120, a través das liñas edificadas que acompañan o trazado viario.

Máis si seguísemos esa N120 cara o este descubriríamos tres círculos máxicos, de 112 m separados entre si 2,1 km, e dispostos en dirección sur norte. Non é que estemos en Nazca no Perú, senón na Terra chá, que albergaba tres antenas de comunicacións, construídas polos alemáns no inicio da segunda guerra mundial, xunto co aérodromo de Rozas. Hoxe son círculos valeiros, aínda máis máxicos, porque as antenas que acubillaban no seu interior, foron caendo nos últimos anos, a pesares dos esforzos dalgunhas persoas e colectivos, que non conseguimos que as administracións propietarias e responsábeis, se ocuparan delas.

As antenas eran un monumento na paisaxe chá e profunda de Terra Chá, na que os seus imponentes esqueletes verticais contrastaban coas horizontais das chairas e praderías, que representan un caso único no Patrimonio Industrial de Galicia, e que en outros países europeos teñen acadado relevancia mundial². Os restos das estruturas construídas pola Krupp, e equipadas por Telefunken e Siemens, son agora esnaquizados por chatarreiros furtivos, a espera que alguén tome conciencia delas, dos seus valores patrimoniais e paisaxísticos, e do papel que poden desempeñar hoxe nas comunicacións da provincia de Lugo.

Máis voltemos a visión xeral : *“La “terra cha” vasta planicie ondulada, de basamento granítico y esquistoso, recubierto de formaciones cuaternarias, altura media de 400 mts, e hidrografía indecisa, se limita, en la acepción de los naturales, a la región en gran parte palustre entre las lentas aguas del Miño inicial y el Tamoga; ...conceden una severa y clara belleza a la Terra Chá, que pudiera definirse como una extensa Gándara, con su peculiar estilo de grises, platas – de pantanos, abedules, de cielos – y de verdes húmedos”* decía Pedraio.

¹ Guía de Galicia. Ramón Otero Pedraio. Edit Galaxia 2ª edición 1945 pag.268

² Torres de Comunicacións de Varberg. Suecia. Declaradas Patrimonio da Humanidade UNESCO.

Na imaxe do voo americano deste “*vasta planicie*” descubriríamos tamén, o impacto das vías de entóns, neste caso as que se executaban polo Instituto Nacional de Colonización nos anos 60, para “sanear” os humidaís “improdutivos” desta area, e transformala na maior intervención de reordenación rural proxectada en Galicia: 3000 has, catro poboados, cerca de 400 novos conxuntos de vivendas agrícolas, e os servizos e infraestruturas básicas asociados (presas, canles de rega, servizos comunitarios, etc, etc.)³

Hoxe podemos contemplar aínda as diferenzas, entre os terreos “Colonizados”, que se fan moi evidentes no rectilíneo viario míudo, e no parcelario, co seu maior tamaño, incluso maior que as concentracións parcelarias máis recentes o norte. Esta estrutura que está a espera dunha relectura das súas posibilidades tanto no campo agronómico, como do seu papel na creación de paisaxe, no que as antenas eran o elemento singular.

Voltamos pola frecha que nos conduce a Vilalba, e imaxinemos de camiño o moito que temos por facer por unha nova comprensión e valorización do territorio. Hoxe que a internet, e os diversos portais poñen o noso alcance tódalas imaxes posibles, seguimos pensado que a foto do voo americano nos pon en contacto coa natureza, e co coñecemento, nunha primeira impresión, que é a que conta.

Juan Mario Crecente Maseda. Arquitecto

Rafael Crecente Maseda. Doutor Enxeñeiro Agrónomo

³ Revista PH nº 52. Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico. Artículo *Poblados de Colonización de Terra Chá, Lugo*. Juan Mario Crecente Maseda, Rafael Crecente Maseda. Febrero 2005